

Хусниддин ШАРИПОВ, Ўзбекистон халқ шоири

ЗАМАНТА САДОҚАТ

ПОКИЗА НОМ

Ватан кўн асрлар, курашлар ҳамда
Номаълум дехқонлар ижоди эрур.
Уни юксалтириши ёрув оламда
Ҳазрат Навоийлар бахш этган фурур.

Аланга тилидай бекарор ҳислар
Шеърга айлангандек ногоҳ илҳомдан,
Ватан бошланади сиз билан бизлар
Айлаб-асраган покиза номдан.

БЕГУБОРЛИК ҲАҚИДА

Кўксингдан жой берсанг зарра риёга,
Кирининг мушкүлдир янги дунёга.
Шунинг-чун, эҳтимол,
Заминни оғофт

Айлантириб кўрар,

Тутуб зиёга.

ҚАЛБИМИЗ ҚОНУНИ

Фарзандинг хоҳ ўғил, хоҳ барно қиздир,
Калбига мұхаббат сувратин чиздир.
Хар озод юракдан тараслин наво:
Элминга саодат — қонунимиздир!

Кўқда кезиб борар ер шари бедор,
Хавотир олмагай бу яшил диер:
Сарҳадлар мустахкам, посблор ҳушёр,
Ватанга садоқат — қонунимиздир!

Умр гарчи эмас — сайру саёҳат,
Ҳеч ким тақдирдан қўлмас шикоят.
Қўлта қўл берайлик: ёшлиқ — шикоят,
Кексага фарогат — қонунимиздир!

Заминни ардоқлаб юртим дехқони,
Боғлари сўлимидир, бутундир иони.
Жанинни кўргандай яйрар меҳмони,
Мехр ва саховат — қонунимиздир!

Нур эмгак гуччалар гулга айланар,
Бу гул бир фаслда болга айланар.
Соат ҳам биз билан олга айланар,
Шу йўлда адолат — қонунимиздир!

ДАҲОЛАР КЕЛГАЙ

Ҳаёт ишқи ёнар жонимда,
Босиб ҳоворим, саболар келгай.
Умр магзин чақар онимда
Улуглардан нидолар келгай:
«Иймонингни авайлаб, Инсон,
Этар бўлсанг мұхаббат эҳсон,
Насибандир ҳалол, тотли ион
Ва ҳаққинта дуолар келгай!»

Ўзбекистон халқ шоири Хусниддин Шарипов (1933 — 2015) адабиётимизга ўзига хос овози, мавзуи билан кириб келган. Даствабки шеърларидан ол у меҳнат аҳли — дехқонлар, боғбонлар, ўрмончиларнинг орзу-ўйларини, она табиатни кўйлади. Ўтган асрнинг олтишичини йилларида чиқабарни соддагина қилиб «Кўнгил буюргани», «Қўёшга ошикман», «Туррокка қасида», «Ернинг қалби», «Мен сизга айтсам» деб номлади. У халикининг баҳт-саодатини мадҳ этиди, Ватан фаронолиги, эл ободлигидан кувониб, юрт кишиларининг бунёдкор жасоратини шеърова солди. Хусниддин Шарипов санъаткор сифатида ўзининг тақорларнамас ижодий киёфасига эга. Шеърлари самимий, хисларга бой, хаёл дунёси кенг. Шоир бунга теран образли мушоҳда орқали, шеъриятнинг янги-янги тасвир имкониятларини кашф этгани, ҳаётга яқинлаштиргани туфайли эришган.

Қаторимга даҳолар келгай.
Кулақ тоглар, ғанимлар гойиб,
Бу йўлдан ҳам ўтармиз голиб,
Агар юрсанг ҳаётдан нолиб,
Самоватдан салолар келгай:
«Иймонингни авайлаб, Инсон,
Этар бўлсанг мұхаббат эҳсон,
Насибандир ҳалол, тотли ион
Ва ҳаққинта дуолар келгай!»

БАРДОШ

Уят ё айб эмас эгилса киши,
Ота фарзанд учун куллук қилар гоҳ.
Пешонанг тупроққа теккани яхши
Онани заминга қўяётган чоғ.
Сабаб бағоит қўп бош эммоқ учун,
Ҳеч гапмас ўтмоғ умринг букилиб.
Таажужуб қилишмас,
Бир кунмас-бир кун

Умуртқа погонанг тушса тўкилиб.
Ўзинг-чи?
Бўлсанг гар сифат нозири,
Умрининг босардинг не деган тамға?
Эслаб ўтмишингини,
Ўйла ҳозирин:
Нимага бош эгдинг?
Қандай одамга?
Битта куллугингта арзирмиди у?
Битта армонингта бўлдими шерик?
Инсон ёлғиз экан, ичади оғу,
Инсон ҳамдарларнинг тафти-ла тирик.
Сен, ахир, ичинга ютсанг-да ёшинг,
Бариб, дардингдан эттага оғоҳ,
Коп-қора соч ила ётилган бошинг —
Қайта тиклангунча бўлади опник.

ОТ ИЗИДАН

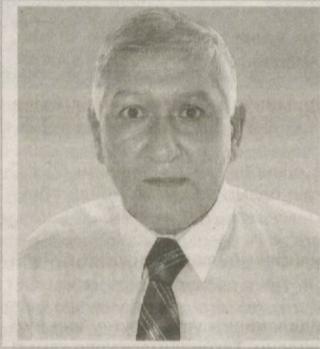
От изидан тойи келар,
Бир ўйночи куйи келар.

Ёрим ўтган боккӯчадан,
Гуллоланинг бўйи келар.
Ёшлик деган ўйл тозадир,
Пок севидан андозадир.
Муҳаббатим зиёсида,
Дил гунаси гул ёзалир.

Куйлар булбул гулзорига,
Талпинар дил ўз ёрига.
Таззим айланг, вафодлар,
Чин муҳаббат дўрига.
От изидан тойи келар,
Най навоси, куйи келар.
Ёрим ўтган боккӯчадан,
Гуллоланинг бўйи келар.

АҲИЛПИК

Авлодлар сафода шиддат янгидир,
Давр хотирини эттайдир обод.
Ўшаидан бошлагай: «Ниятлар эзгу!»
Деган шиорини ҳар янги авлод.
Кимдир арбоб бўлар, ким эса — ишчи,
Вакт — бу учкур тулпор, беролмагай дош.
Бахти аҳилликдан излаган киши,
Бахш эта олади юртга ҳам ривож.
Ҳаёт достонига худа-бехуда,
Ҷизилмас ҳеч қачон кимнингдир исми.
Гўзал туш кўрмоқчи бўлслак уйкуда,
Гул экиб безаймиз кундузимизни.
Чамамда, ҳавомиз қозон қизиб,
Уч карга бollaнди мевалар бу йил.
Эй қалим гулоби, томирдан сиззи,
Жўш ургин, мұхаббат нахрига куйил!

1951 йили Фарғона
вилоятида туғилган. Тошкент
Давлат университетининг
(ҳозирги ЎзМУ) кимё
факультетини туттаган. Илк
ҳикоялар тўплами 1982 йилда
эълон килинган. Адабининг
роман, кисса, ҳикоялардан
иборат иккى жилдлик
“Сайланма”си нашр этилган.

Бу воқеаларни мен ёзги таътида
хорижда ишлабётган уқаларимни кўргани
бориб, қайтиша поездда бирга
келган собиқ вагон кузатувчисидан
эшитган эдим.

Кўринишни тундроқ, озиги, кўзлари
ичига чуқур ботган, ўтпиз ёшлардаги
бу ўйигит қаримсик кўринар, лаблари,
кўзлари атрофини ажин босган, кам-
гап эди. Кўзлари тубида эса биланар-
билинмас дард, аlam бордек...

Йўл азобини ёнгизнинг давоси —
сухбат. Аммо шеригим билан бирин-
чи куни ҳадегандаги гапимиз ковуша-
вермади. Эртасига эса у менинг жур-
налист эканлигини билгач, тўстадан
ган котди: “Бошимдан ўтганларни ай-
ти бермай!” Эттироз билдирамид.

— Отим Рустамбек. Оддий Рустам
бўлиб ҳам, Бек бўлиб ҳам яшаб кўйдим,
— дега гап бошлади у. Мен эса унинг
гапларини берилди эшига бошладим.

— Билсангиз, бундан ўн йил илга-
риям Тошкентдан шу поезд қатнарди.
Мен ўша поездда вагон кузатувчиси
эдим. Бир гал Екатеринбургдан қай-
таётганимизда ҳамзахаримни уратиб
қолдим. Кимсанбой Россияда узок
юриб, энди юртимизга қайтаётган
жардидан. Энди юртимизда ўтганларни ай-
ти бермай!”

— Отим Рустамбек. Оддий Рустам
бўлиб ҳам яшаб кўйдим, — деди
тобига.

бор пулмни қартада ютқазиб кўйдим.
Алам килди. Ютқазган пулларимни
қайта ютиб олгим келди. Омадим чо-
пицига ишонардим. Кимсанбой ахво-
лимни англаб, ёнидан бир даста пул
чиқарib олдимга ташлади. “Ошна, нега
ғам чекасиз? Ёнингизда мен берман-
ки!” Индамай пулни олиб, яна ўйнинг
киришдим... Бариб, шу куни ома-
дим келмади, тагин ютқаздим. Қарз-
га ўйнаб, яна анчага тушдим. Кетар
очим Кимсанбойнинг Шуҳрат исмли
ўтрготи билагимдан ушлаб тўхтатди.

— Ошна! Қарзини уч кунда топиб
бермсангиз ўтмайди! Пул зарур! —
деди совуқ охандга. Кейин пинагани
ни бузмай қўшиб кўйди: — Акс ҳолда,
билиб кўйинг, қартада ютқазилган пул
кунига фоиз тугади.

Кимсанбойга, уни энди кўраётган-
дек, ҳайрон тикилиб қолдим. Наҳотки,
бу ўша мен билган Кимсанбой бўлса?

Кимсанбойга, уни энди кўраётган-
дек, ҳайрон тикилиб қолдим. Наҳотки,
бу ўша мен билган Кимсанбой бўлса?

Ич-этим музлаб кетди. Киска муд-
датда шунча пулни топиши осонми?
Ахир, бор-йўғи оддий вагон кузатув-
чиси бўлсан. Йўлларда емай-ичмай,
оўлигим топган туттагларимни тўлла-
сам ҳам уч кун эмас, бу ойдайм бунча
пулни йўйголмайман. Бу ёғи бола-ҷа-
хон, рўзгор дегандай... Шунда Кимсанбой
секин елкага туртиб, четга имлади.
Гарансиганча унга эргашдим.

— Қарз эмон ошна, айнича, кимор-
ники, — деди у жиддий охандга. —
Шунинг учун ҳозир қарзингизни мен
зуб кўяман. Менга топганингизда эди.

Унинг гапи жонимга оро кириб, сал
ўзимга келдим. Кўндинм. Кўнмай қаёқа
ҳам бордади...

— Дўст бошга иш тушганда билинади,
— деди у ва мени Шуҳратнинг ўнга
таклаб ётказлаб борди-да, чўнтағидан
бўйи килишадан бошча иложида.

— Майли, факат шу сафаргина, —
дедим ноилож.

— Қўлни ташланг! Ўғил болалигин-
гиз билардим! — деди у жилмайтаги.
Шунинг учун ҳозир қарзингизни мен
зуб кўяман. Менга топганингизда эди.

— Ҳар куни ютиб ютиб килишади.

«ЭСИБ РАҲМАТ НАСИМИ...»

Мумтоз шеъриятимизга хос маъшуқ васли кўйи, айниқса, «илоҳий ишқ» сирини чукуринг — инсоннинг ботиний шеърий тафаккур тарзи учун ниҳоятда жоиз хусусиятдир. Зоро, «илоҳий ишқ» муаллифи инсоннинг кўнгил мулки қадар кенг ва терандир. Навоий газалиёти замиридаги бундай ботиний хусусиятларнинг маълум бир қисми Расулулоҳ васф этилган оғзи карималар таъсирида вужудга келган, дейиш муммик. Бу тарз кўпроқ Ҳазратнинг наът-ғазаллари замирида мухассамдир.

Кўнида шундай наът-ғазаллар сирасига кирувчи «Гаройиб ус-сигар»нинг 7-ғазалини тўлиқ келтирамиз:

Зиди жавлонгахинг афлок уза майдони «ав адно»,
Буроқининг тўкуз гунбад бу тўккӯз гунбади хаэр.

Қилиб чун хай туғоби майл наътлайнинг, бўлуб ондин
Малак роъяларининг жабҳасига бўлуб чарх сандалсо.

Эсиб раҳмат насими чун дамодам сунбулунг сори,
Бўлуб руҳонийлар жайби лаболаб анбари соро.

Фалак қолиб Буроқингдин, эмас васфи фалаксуръат,
Камар ёруб жамолингдин, эмас наътинг қамарсаймо.

Юзингдин айжум, айжумдин кўш нур иктинос айлаб
Аннингдекким, кўшдин оғо ойдин қўйргун габро.

Фалак водийлари қатъига азминг чун суруб маркаб,
Хирад пайкига ҳам аввал қадамда ранж ўлуб пайдо.

Рағиқинг тойир андоқким Сулеймон оллида ҳудуд,
Буроқинг сойир айжум шоҳи устинда сипехросо.

Қилиб бу сайр аро маъшуқ васли кўйида манзил,
Тилаб саргашта ушшоқига ҳам раҳмат уйин маъво.

Навоий күш кўпра олами отинг зикридин, йўқса,
Анга дўзах аро ўтлекдурур дунёву мөфиҳо.

Бу наът-ғазал тўккӯз байтдан таркиб топган.
Унинг ўзига хос хусусияти ўқувчига Шарқ шеъриятига хос илоҳий ишқнинг нечогли руҳий мақомда

ман, деб илашган эди. Отинг ҳавога кўтарилигандан сўнг, сен сангпорага қол деб амр қилдинг ва у ҳавода «санги муллақ» ҳолида колди. Бунда шундай ташбех бор: ана шу муллақ қолган тошга Буроқингнинг тўй изи ва баданидан чиқсан хушибурлерларни нишонлаши қолди. Кечада у шундай жилвалиниб турардик, бу худди аришдаги хурюзли маълоикларнинг манглайига тортилган сандал дарахти сингари сабзарнг фалакнинг нишонларига, аниқроғи, тақдири азал қолдирдаги асорат белгилираги менгзаш эди. Накадар гаройиб ташбех! Бу ташбех шунга ишора этади: эй инсон, кўр, бу сенга ибратдир. Зоро, оламлардаги барча нарса ва ҳодисалар Тангринга хизматкордек ҳаракатда. Уларга бундан ортига берилмади. Ортиқроғи эса инсонга берилди. Чунки Худо ўз-ўзидан билиш санъатини факат инсонигана инъом этди. Инсон ўзига тўйси бўлмаси, бас!

Эсиб раҳмат насими чун дамодам сунбулунг сори,
Бўлуб руҳонийлар жайби лаболаб анбари соро.

Ғазалнинг умумий мазмунига кўра, бу байтда кўланилган кўйидаги сўзлар ушбу маъноларда келган: раҳмат — гуноҳларни афн атубчи шабада; руҳоний — фаришта; жайб — кўнгил, дил. Бунда шундай бадий тафаккур илгари сурилди: эй сўнгти мурсал, бу кечада сенинг хушбўй сочларинг сари ажиз бир шабада, яни Парвардигори олам томонидан гуноҳларни афн атубчи майин шамол кетма-кет эди. Бу шамол шу кечада каби тим кора сочларнг бўйини кенг оламга ёйди. Бу хушбўйликдан, ҳатто маълоиклар қалби-да лиммо-лим тўлди.

Фалак қолиб Буроқингдин, эмас васфи фалаксуръат,
Камар ёруб жамолингдин, эмас наътинг қамарсаймо.
Байтнинг мұхтасар маъноси: Мэъроҳ кечасида

Буроқинг, яни отинг тез ҳаракатланиши гўё фалакни ҳам ортда қолдири. Лекин бу билан бу холни фалаксуръат деб ҳам бўлмайди. Негаки, сенинг сифатнинг учун бу васфи камлик киласди. Шу кечада жамолинг партави олдида ой ҳам хижлатда эди. Аммо бу қамарсаймо дегани эмас. Чунки жамолинг тажаллийси азалиятга дахлдордир. Зоро, сенинг нурнинг Тангринг башариятин яратмасдан бурун яратиб кўйган эди. Аслида, инсонни яратишидан мурод ҳам сен эдин.

Улуг мутафаккир бу манзарани бошха бир асарда шундай образли тарзда бейн этади: «У Одам Атодан ҳам илгари мавжуд бўлиб, ҳам набий, ҳам сирлар оғохи эди. У олти-кунда яратилянг оламдан бурун ҳам нур холида бор эди. Шу шундай нурки, у юз изат ва шараф ғасидир. У — маъшуқ, яратувчи — ишқибоз эди. Бу нур узоқ йиллар, Ҳак назаридан баҳраманд эди. Булбашар вужуди яратилганда ўнинг юзи шу юлдуз нуридан камол топди».

Қилиб чун хай гулоби майданни, бўлуб ондин
Малак роъяларининг жабҳасига бўлуб чарх сандалсо.

Шоҳ байтдаги бадий ҳақиқат наътлайнинг («бир жуфт ковуш») сўзи маъносидаги мұхассам. Зоро, у шоҳ байт маъносидаги очкичидир. Аммо бу ўринда наътлайнинг тўй изларига ишора тарзида кўлланилган: ўша кечада, яни ўша мъерож туни Буроқинг билан ердан кўйка кўтарилаётганингда, отингнинг тўғига ердаги бир сангпора мен ҳам бора-

Бир ғазал шархи

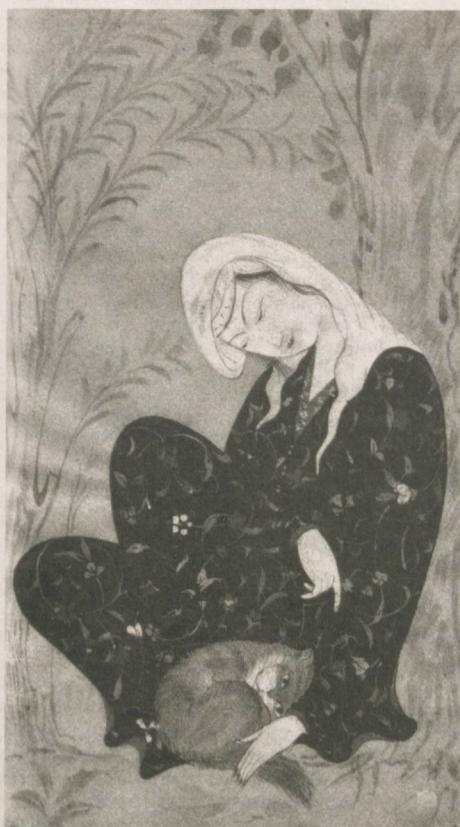
Фалак қолиб Буроқингдин, эмас васфи фалаксуръат,
Камар ёруб жамолингдин, эмас наътинг қамарсаймо.
Байтнинг мұхтасар маъноси: Мэъроҳ кечасида

Буроқинг, яни отинг тез ҳаракатланиши гўё фалакни ҳам ортда қолдири. Лекин бу билан бу холни фалаксуръат деб ҳам бўлмайди. Негаки, сенинг сифатнинг учун бу васфи камлик киласди. Шу кечада жамолинг партави олдида ой ҳам хижлатда эди. Аммо бу қамарсаймо дегани эмас. Чунки жамолинг тажаллийси азалиятга дахлдордир. Зоро, сенинг нурнинг Тангринг башариятин яратмасдан бурун яратиб кўйган эди. Аслида, инсонни яратишидан мурод ҳам сен эдин.

Улуг мутафаккир бу манзарани бошха бир асарда шундай образли тарзда бейн этади: «У Одам Атодан ҳам илгари мавжуд бўлиб, ҳам набий, ҳам сирлар оғохи эди. У олти-кунда яратилянг оламдан бурун ҳам нур холида бор эди. Шу шундай нурки, у юз изат ва шараф ғасидир. У — маъшуқ, яратувчи — ишқибоз эди. Бу нур узоқ йиллар, Ҳак назаридан баҳраманд эди. Булбашар вужуди яратилганда ўнинг юзи шу юлдуз нуридан камол топди».

Қилиб чун хай гулоби майданни, бўлуб ондин
Малак роъяларининг жабҳасига бўлуб чарх сандалсо.

Шоҳ байтдаги бадий ҳақиқат наътлайнинг («бир жуфт ковуш») сўзи маъносидаги мұхассам. Зоро, у шоҳ байт маъносидаги очкичидир. Аммо бу ўринда наътлайнинг тўй изларига ишора тарзида кўлланилган: ўша кечада, яни ўша мъерож туни Буроқинг билан ердан кўйка кўтарилаётганингда, отингнинг тўғига ердаги бир сангпора мен ҳам бора-

Манзар АБДУЛХАЙРОВ,
филология фанлари номзоди

Атоқли ёзувчи Шукур Холмирзаевнинг «Қария» ҳикояси
дастлаб «Шарқ юлдузи» журналининг 1974 йил
12-сонидаги ўзлон қилинганди. Асар қаҳрамонлари Қўзибой
чол, Қобил қассоб, Мирғози қассоблар тўқима образлар
эмас, ҳикоя сюжети ҳам реал воқеага қурилган.

Ориқ, қорачадан келган, оёқлари чилчўлек, ранги ўнгиб кетган желағи ва бошидаги яроғ теллагини қишин-ёзин ёчмайдиган, почаси калта иштон кийиб, тез-тез қадам ташлайдиган бу чонли биз тенги ёшлар яхши эслайди. Жарчи чоннинг қазо килиб кетганинг ҳам кўн йиллар бўлди. Жарчилик ҳам секин-аста унтилди.

Ҳикояда тасвирланганидек, Қўзибой чол бозор кунларидаги жарчилик қиласди: эвазига мол эгасидан чўталь олади. Амудар бўйларидаги кўлларда гурух этиштирган корейс тадбиркорлар бозорга гурух олиб келиб сотганида қиши билан уларга кул пакирда лаҷа чўғи килиб беради. Аслида «Бозорда бу қариядан бўлак тағин бешта хизмати бор. Бирор чол сочувчилар билан тоза элакишиб, мижоз бўлиб кетган. Сўнгра у бошқалардаги ортиқа тўнғилламайди, берганини олиб, ҳақиқа мўл-кўл дуо киласди».

Қўзибой чол бозорнинг саранжом-сарисида бўлишига ҳам гўё ўзини масъул деб билади. Жоҳатбарор чол тоғликлар олиб тушган роҳочи сотиб фойда кўрмасда-да, бу ишидан ўзинча мамнун бўлади. Унинг ҳеч кими йўқ. Етим ўғсан, болалигидаги кўй бокчан, почтачилик килган, бир эшончининг еттий хизматида бўлган. Уйланган, аммо бўла кўрмаган. Хотини саккиз йил аввал кўлида жон берган: «Учига паҳта кўшиб ўрилган куббали жамалаги билан кийгичи ҳамон қариянинг ўйида, токчада...».

Чол йиллар давомида ўлимлика

деб тийинлаб йиққан пулини ўзига эга деб билган бўйинсаси Қобил қассобга беради. «Онда-сонда кассобнинг дўконига кириб: «Калай, ўзўми?» деги пулининг турганинг шамъяни килиб кўйди. Қассоб ҳам калта иягини қашиб: «Хотиржам бўл!» дейди. Қобил қассобнинг «Хотиржам бўл!» деган сўзини ҳар гал эшитишни кўнглини тоздигандаги кўйидаги, калбига ваҳима солаётган ўлим шарпаси чекингандай бўлди. Энди кўриш йўқ — ўла ўлиги безга қолмайди. Балли... Унинг иззат-хурматини жойига кўйиб чиқармикан бу келинчак? Шу ёғи мени ўйлатади... Чакки ўти бўлди! Балки тайёргарлиги йўқиди?... Унда қарийн! Иним, ўлим дегани тўй эмас, мен сизга айтсан. Энди кўриш йўқ — ўла ўлиги безга қолмайди. Жумладан, «Одам» ҳикояси мұваффақиятисиз асар сифатида талкин этилди.

Тайрамоҳнинг ёмғирили бир кунини яроғ алоғонида кўнглини тоздигандаги кўйидаги, калбига ваҳима солаётган ўлим шарпаси чекингандай бўлди. Қобил қассобнинг дўконига кириб: «Калай, ўзўми?» деги пулининг турганинг шамъяни килиб кўйди. Қассоб ҳам калта иягини қашиб: «Хотиржам бўл!» дейди. Қобил қассобнинг «Хотиржам бўл!» деган сўзини ҳар гал эшитишни кўнглини тоздигандаги кўйидаги, калбига ваҳима солаётган ўлим шарпаси чекингандай бўлди. Энди кўриш йўқ — ўла ўлиги безга қолмайди. Балли... Унинг иззат-хурматини жойига кўйиб чиқармикан бу келинчак? Шу ёғи мени ўйлатади... Чакки ўти бўлди! Балки тайёргарлиги йўқиди?... Унда қарийн! Иним, ўлим дегани тўй эмас, мен сизга айтсан. Энди кўриш йўқ — ўла ўлиги безга қолмайди. Жумладан, «Одам» ҳикояси мұваффақиятисиз асар сифатида талкин этилди.

Тайрамоҳнинг ёмғирили бир кунини яроғ алоғонида кўнглини тоздигандаги кўйидаги, калбига ваҳима солаётган ўлим шарпаси чекингандай бўлди. Қобил қассобнинг дўконига кириб: «Калай, ўзўми?» деги пулининг турганинг шамъяни килиб кўйди. Қассоб ҳам калта иягини қашиб: «Хотиржам бўл!» дейди. Қобил қассобнинг «Хотиржам бўл!» деган сўзини ҳар гал эшитишни кўнглини тоздигандаги кўйидаги, калбига ваҳима солаётган ўлим шарпаси чекингандай бўлди. Энди кўриш йўқ — ўла ўлиги безга қолмайди. Балли... Унинг иззат-хурматини жойига кўйиб чиқармикан бу келинчак? Шу ёғи мени ўйлатади... Чакки ўти бўлди! Балки тайёргарлиги йўқиди?... Унда қарийн! Иним, ўлим дегани тўй эмас, мен сизга айтсан. Энди кўриш йўқ — ўла ўлиги безга қолмайди. Жумладан, «Одам» ҳикояси мұваффақиятисиз асар сифатида талкин этилди.

Қўзибой чол, аслида, бу гапларни чойхоначига эмас, ўзига ўзи айтади.

Унинг мусулмон одамнинг майтийи иззат-икром билан дағи этилиши лозим.

Жарчи оми одам эмас, художўй, ориятли, мусибатли дамларда одамларга ҳамдарди.

Чол йиллар давомида ўлимлика

ган саволига: «— Э, иссиқ жон... Ол-лоим севган қулига касал берар экан, иним... Улмимни унутмасин, мени эслаб турсин деб. Шундеки, биз ҳам андак ётиб олдик!» деб жавоб беради. Лекин кассобхона олдида ўтаркан, дўстининг хабар олмаганидан дилири бирор гўриди.

Чол яна уч кун ётади. Ярим кечаси яна кампилирни туш кўриб, ўғониб кетади. Итнинг угувлashiдан, овқатдан кўрилгандан ўлим маънолар олами ястани ётибди. Шу боси Ҳазрат ғазалиётини ўрганиётган ҳар бир ўқувчи бу хусусиятларни теран англаб олиши жоиз.

Манзар АБДУЛХАЙРОВ,
филология фанлари номзоди

ГЁТЕ

ОДАМЛАР ОРАСИДА

